

SABIEDRĪBĀ PASTĀVOŠIE DZIMUMSTEROTIPI

Fokusgrupu diskusijas

2005.gada decembris

Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs

SATURS

Tehniskā informācija	3
Dzimumu lomu noteikšana	6
Ar dzimumu lomām un iespējām saistīto jautājumu aktualitātes vērtējums	6
Vīriešu un sieviešu iespēju vērtējums.....	7
Tipiska mūsdienu vīrieša un sievietes raksturojums.....	10
Autoritāšu raksturojums	15
Kolāžu attēlu analīze	16
Sabiedrībā valdošo stereotipu raksturojums	20
Profesionālā izvēle	20
Ģimene un darbs, ģimene un sabiedriskā dzīve	22
Izklaide un privātā dzīve	24
Nauda ģimenē	26
Bērnu audzināšana.....	27
Skaistumkopšana	29
Nepieciešamo aktivitāšu vērtējums	31
Nobeigums	33

PĒTĪJUMA TEHNISKĀ INFORMĀCIJA

Diskusiju dalībnieku atlase

Diskusiju dalībnieki tika atlasīti pēc šādiem kritērijiem:

Pirmā diskusiju grupa:

- 1) Latvijas iedzīvotāji vecumā no 16 līdz 18 gadiem;
- 2) Sievietes un vīrieši;
- 3) Latvieši.

Otrā diskusiju grupa:

- 1) Latvijas iedzīvotāji vecumā no 16 līdz 18 gadiem;
- 2) Sievietes un vīrieši;
- 3) Cittautieši.

Trešā diskusiju grupa:

- 1) Latvijas iedzīvotāji vecumā no 30 līdz 60 gadiem
- 2) Sievietes un vīrieši;
- 3) Latvieši.

Ceturtā diskusiju grupa:

- 1) Latvijas iedzīvotāji vecumā no 30 līdz 60 gadiem;
- 2) Sievietes un vīrieši;
- 3) Cittautieši.

Dalībnieku atlase notika ar intervētāju tīkla starpniecību, kur diskusiju grupai no 9 - 13 potenciālajiem kandidātiem tika izvēlēti 11.

Uz 1.diskusiju grupu piekrita ierasties 10 informanti, ieradās 9.

Uz 2.diskusiju grupu piekrita ierasties 10 informanti, ieradās 9.

Uz 3.diskusiju grupu piekrita ierasties 10 informanti, ieradās 9.

Uz 4.diskusiju grupu piekrita ierasties 10 informanti, ieradās 9.

Diskusijas norises laiks un vieta

Diskusijas notika SKDS birojā *Baznīcas ielā 32 -2*:

- Pirmās diskusijas norises laiks: 06.12.2005. no pl.16.00. līdz pl.18.00.(120 min.)
- Otrās diskusijas norises laiks: 07.12.2005. no pl.16.00 līdz pl.17.35.(95 min.)
- Trešās diskusijas norises laiks: 08.12.2005. no pl.17.00 līdz pl.18.55.(115 min.)
- Ceturtās diskusijas norises laiks: 12.12.2005. no pl.17.00 līdz pl.19.05.(125 min.)

Diskusiju laikā tika veikts video, audio un DVD ieraksti.

Pirmās diskusiju grupas dalībnieku sociāldemogrāfiskais raksturojums

Diskusijā piedalījās 9 dalībnieki

Vārds	Vecums	Nodarbošanās	Dzīves vieta
Artis	18	mācās vidusskolā	Jēkabpils rajons
Inga	17	mācās vidusskolā	Daugavpils
Kristīne	17	mācās vidusskolā	Daugavpils rajons
Kitija	18	mācās vidusskolā	Rīga
Jānis	16	mācās vidusskolā	Jēkabpils
Uģis	17	mācās vidusskolā	Rīga
Sintija	16	mācās vidusskolā	Talsi
Jānis	18	mācās vidusskolā	Ventspils
Artūrs	17	mācās vidusskolā	Jēkabpils rajons, Sēlpils pag.

Otrās diskusiju grupas dalībnieku sociāldemogrāfiskais raksturojums

Diskusijā piedalījās 9 dalībnieki

Vārds	Vecums	Nodarbošanās	Dzīves vieta
Margarita	16	mācās vidusskolā	Rīgas raj., Ādaži
Katja	17	mācās vidusskolā	Rīgas raj., Sloka
Jekaterina	18	mācās koledžā	Rēzekne
Ludmila	18	mācās koledžā	Daugavpils
Aleksandrs	16	mācās vidusskolā	Rīga
Artjoms	16	mācās vidusskolā	Rīga
Mareks	17	mācās vidusskolā	Jēkabpils raj., Birži
Jevgēnijs	17	mācās vidusskolā	Rēzeknes raj., Viļāni
Jurijs	18	mācās vakarskolā	Jēkabpils

Trešās diskusiju grupas dalībnieku sociāldemogrāfiskais raksturojums

Diskusijā piedalījās 9 dalībnieki

Vārds	Vecums	Izglītības līmenis	Ģimenes stāvoklis	Dzīves vieta
Dace	31	Bakalaura grāds	Neprecējusies; 1bērns	Rīga
Inese	38	Vidējā speciālā	Neprecējusies; 3bērni	Dobeles raj - Auru pag.
Inta	52	Bakalaura grāds	Precējusies; 2bērni	Rīgas raj., Ikšķile
Anna	60	Bakalaura grāds	Precējusies	Preiļu raj., Līvāni
Janīna	61	Bakalaura grāds	Precējusies; 2bērni	Rīga
Zigmārs	30	Vidējā speciālā	Neprecējusies; nav bērnu	Jelgava
Nikolajs	40	Vidējā speciālā	Precējies	Talsi
Māris	49	Bakalaura grāds	Precējies	Daugavpils
Jānis	60	Bakalaura grāds	Precējies; 2bērni	Rīga

Ceturtās diskusiju grupas dalībnieku sociāldemogrāfiskais raksturojums

Diskusijā piedalījās 9 dalībnieki

Vārds	Vecums	Izglītības līmenis	Ģimenes stāvoklis	Dzīves vieta
Galina	32	Augstākā izglītība	Neprecējusies; 1bērns	Daugavpils raj., Silene
Olga	49	Vidējā speciālā	Atraitne	Rīga
Larisa	52	Vidējā speciālā	Neprecējusies	Rīga
Larisa	55	Vidējā speciālā	Neprecējusies	Rīga
Andrejs	31	Vidējā speciālā	Neprecējies	Rīga
Valentīna	45	Vidējā speciālā	Precējusies	Daugavpils
Oļegs	44	Augstākā izglītība	Precējies; 2bērni	Rīga
Viktors	48	Vidējā speciālā	Neprecējies	Rīga
Igors	34	Augstākā izglītība	Neprecējies	Rīga

DZIMUMU LOMU NOTEIKŠANA

Šīs nodaļas ietvaros aplūkoti diskusiju rezultāti par jautājumu, kas saistīti ar dzimumu lomām, aktualitāti sabiedrībā, un noskaidroti respondentu uzskati par to, vai sievietēm un vīriešiem ir vienādas iespējas sabiedrībā. Tāpat apkopota informācija par grupu dalībnieku sagatavotajiem vizuālajiem materiāliem – kolāžām, kas atspoguļo mūsdienu 'ideālo' vīrieti un sievieti, un šo tēlu salīdzinājumu ar reālajiem cilvēkiem.

AR DZIMUMU LOMĀM UN IESPĒJĀM SAISTĪTO JAUTĀJUMU AKTUALITĀTES VĒRTĒJUMS

Diskusiju grupu iesākumā respondentus lūdza novērtēt, cik aktuāli ir jautājumi, kas saistīti ar vīriešu un sieviešu lomām, tiesībām un iespējām. Vienlaikus grupas dalībniekus aicināja paust savu viedokli par to, vai, pēc viņu domām, problēmas, kas saistītas ar vīriešu un sieviešu lomām sabiedrībā, ir nozīmīgas vai arī mākslīgi radītas.

Saskaņā ar apkopoto informāciju, trijās no četrām diskusiju grupām – gados vecāko latviešu un abās cittautiešu grupās - jautājumi par dzimumu lomām un iespējām tika vērtēti kā nozīmīgi un šobrīd sabiedrībā aktuāli.

Savukārt gados jaunāko latviešu grupā vairākums respondentu atzina, ka viņi par šiem jautājumiem nav dzirdējuši un interesējušies, jo jauniešiem, pretēji veciem cilvēkiem, tie neesot aktuāli.

Izvērtējot runātāju viedokli par to, vai jautājumi, kas saistīti ar dzimumu lomām un iespējām, uzskatāmi par problemātiskiem vai tomēr tie ir mākslīgi radīti, vērojama interesanta sakarība – kā problēma tie vērtēti abās gados vecāko respondentu grupās, kā sieviešu, tā vīriešu vidū. Latviešu un cittautiešu jaunieši, izvērtējot vīriešu un sieviešu lomas un iespējas sabiedrībā, problēmas nesaskata: „*tā nav nekāda problēma un ir pat nedaudz uzpūsta*”.

Pamatojot savu viedokli, gados vecākie cittautieši norādīja, ka problēmu saskata sievietes emancipācijas tieksmē, vēlmē dominēt pār vīrieti: „*sievietes tagad visā*

cenšas būt līderes”, „sievietes ieņem augstāku pozīciju visās sfērās, cenšas būt pirmās, stīprākas. It kā nedaudz piespiež vīriešus”,

VĪRIEŠU UN SIEVIEŠU IESPĒJU VĒRTĒJUMS

Novērtējot to, vai sievietēm un vīriešiem ir vienādas iespējas, gados vecāko latviešu un abās cittautes grupās dominēja viedoklis, ka tomēr ir ikdienas situācijas, kurās nākas saskarties ar atšķirīgu attieksmi pret dažādu dzimumu pārstāvjiem.

Tikai vienā no četrām diskusiju grupām – latviešu jauniešu vidū – visbiežāk tika pausts viedoklis, ka gan sievietēm, gan vīriešiem dažādās dzīves jomās ir vienādas iespējas. Var izteikt pieņēmumu, ka, iespējams, tas saistīts ar šo jauniešu neinteresēto attieksmi šajos jautājumos.

Kā viens no pamatojumiem, kāpēc vīriešiem un sievietēm nav vienlīdzīgas iespējas atsevišķās dzīves sfērās, tika minētas abu dzimumu fiziskās un psiholoģiskās atšķirības.

- Fiziskās atšķirības: „...tas taču ir medicīniski pierādīts, ka mūsu organismi atšķiras”, „mums fizioloģija ir dažāda..”, sieviete ir fiziski vājāka, tāpēc arī nespēj sasniegt vīrietim līdzvērtīgus rādītājus sportā, mājās strādā fiziski vieglākus darbus, tāpēc vēl aizvien ir profesionālās sfēras, kurās dominē vīrieši, piemēram, celtniecība, apsardze, militārā joma;
- Psiholoģiskās īpatnības, atšķirības uztverē un domāšanā: sievietes ir jūtīgākas kā vīrieši, nervozas un uztraucas par sīkumiem, „*piemēram, ja nolūzt papēdis, viņas sāk trakot, jo dzīvei jau gandrīz ir beigas*”. Vienlaikus sievietes tiek raksturotas kā apdomīgākas, ar lēnāku reakciju, konservatīvākiem uzskatiem un apgrūtinātu spēju pielāgoties mainīgiem apstākļiem. Savukārt vīrietis ir noslēgtāks, neizrāda savas jūtas, lai gan iekšēji ļoti pārdzīvo un tajā pašā laikā – ir elastīgāks un spējīgāks mainīties salīdzinājumā ar sievieti: „*vīrietis psiholoģiski it kā spēj straujāk piemēroties mainīgiem dzīves apstākļiem*”.

Jāpiebilst, ka īpaši uz sieviešu un vīriešu atšķirībām uztverē un domāšanā norādīja latviešu puīši.

Atšķirīgā fizioloģija un psiholoģiskās iezīmes nosaka arī atšķirīgās iespējas profesionālajā dzīvē: „Vīriešiem ir attīstītāka loģika, tāpēc viņiem vieglāk ir iekārtoties tieši manis pieminētajās jomās. Sievietēm savukārt vairāk izteikta ir intuīcija, tā teikt mātes instinkti, tāpēc viņām vieglāk padodas sociālas jomas.”

Runātāji, kuri oponenta viedoklim par sabiedrībā pastāvošo dzimumu diskrimināciju – nevienlīdzīgām iespējām (šādu uzskatu minēja arī atsevišķi dalībnieki grupās, kurās kopumā dominēja viedoklis par nevienlīdzīgām iespējām dzimuma dēļ), minēja citus, pēc viņu domām, par dzimumu nozīmīgākus faktoros, kas ietekmē cilvēku iespējas dažādās dzīves jomās, īpaši darba tirgū:

- personība: „šajā dzīvē izdzīvo stiprākais, neatkarīgi no tā, sieviete vai vīrietis. Ja pats sev neizsītīsi ceļu dzīvē, tad arī nevar zināt, ka viss beigsies”, „viss ir atkarīgs no rakstura. Ja tas cilvēks ir dinamisks, interesants, kuram gribās visur darboties, viņš arī darbosies, vai tas ir vīrietis, vai tas ir sieviete. Sasniegt var gan viens, gan otrs”;
- vecums: „izaugsmes iespējas ir atkarīgas arī no vecuma...[..] tomēr tas priekšnieks ņems jaunāku cilvēku. Un es uzskatu, ka tāpat sieviete trīsdesmit gadīga - ja viņa būs spējīga, ar izglītību.. viņu paņems ātrāk nekā vīrietī, kuram piecdesmit gadu būs”;
- profesionālā pieredze.

Saskaņā ar apkopoto informāciju, **darba tirgus** ir sfēra, kurā visbiežāk novērojama atšķirīga attieksme pret sievietēm un vīriešiem.

Raksturīgi, ka visās grupās dominēja viedoklis par to, ka salīdzinājumā ar vīriešiem sievietēm ir ierobežotākas iespējas darba tirgū, un ģimene un bērni tika minēti kā primārais šo diskrimināciju veicinošais faktors.

Kā latviešu gados vecāko respondentu, tā arī abās cittautiešu grupās vairākkārtīgi norādīts, ka tikmēr, kamēr sieviete nav precējusies, abu dzimumu iespējas darba tirgū ir vienādas: „Es domāju, tā, kamēr cilvēki nav precējušies, kamēr nav bērnu, iespējas ir vienādas. Nu, tas bez šaubām, katra talants..”, „Šinī gadījumā neprecēts vīrietis un neprecēta sieviete ir vienlīdzīgi. Un ja izglītības līmenis ir vienāds, tad maksās arī viņiem vienādi. Vismaz pēc likuma viņiem tā būtu jādara.”

Savukārt, tiklīdz ar laulībām un bērnu piedzimšanu, sievietes prioritātes mainās: *„kad izveidojas ģimene tad lomas nedaudz mainās, sieviete vairāk uzmanības velta ģimenei, bet vīrietim vairāk uzmanības jāvelta karjerai, lai apgādātu ģimeni”* un viņai ir jāapzinās darba devēja bažas – *„ar sievietēm ir daudz vairāk problēmu, nekā vīriešiem”*.

- piedzimstot bērniem, sieviete aiziet bērna kopšanas atvaļinājumā, tādejādi:
 - neatmaksājas viņā kā darbiniekā ieguldītie līdzekļi apmācībai: *„Daudzi nemaz nevēlas pieņemt darbā jaunu sievieti, kura ir tikko precējusies, jo ieguldīt viņā naudu apmācībai un citām lietām, nav rentabli, ja pastāv iespēja, ka drīz viņa var aiziet dekrētā.”*
 - viņa zināmā mērā „izkrīt no aprites” un zaudē savu kvalifikāciju: *„Tad, kad ir ģimene, bez šaubām sievietes attīstība tiek...[..] bremzēta, nu, bet dabiski – viss grūtniecības laiks..”*

Interesanti piebilst, ka pāris respondenti, runājot par sievietes un vīrieša situāciju darba tirgū, norādīja arī uz pieņemto likumu par to, ka šobrīd bērna kopšanas atvaļinājumā var atrasties viens no bērna vecākiem ne vairs tikai sieviete kā tas bija agrāk. Būtiski, ka dalībnieki to, ka līdz ar bērniņa piedzimšanu viņām bijis jāpaliek mājās, vairāk saistīja ar sieviešu diskrimināciju, nevis ar to, ka vīrieši bijuši ierobežoti savā izvēlē un nu beidzot viņiem dota šī izvēles brīvība par labu darbam vai zīdaiņa kopšanai.

- bērni slimo, tādejādi samazinās sievietes darba kapacitāte *„diemžēl darba devējs skatās, vai katru dienu nāk darbā, vai darbinieks neuztrauktos par slimiem bērniem”*.

Turklāt karjeras un ģimenes dzīves veiksmīga apvienošana gados vecāko latviešu grupas dalībnieku skatījumā ir ļoti apgrūtināta, varbūt pat - pilnīgi neiespējama:

„Ja, gribi strādāt sabiedrisku darbu un izvirzīties noteikti, vienalga, vai biznesā vai, vai kaut kur citur – zinātnē un, un tā tālāk, met ģimeni pie malas un uz priekšu! Tiklīdz ir ģimene – cauri!”

„Ja es izvēlos, ka mana ģimene ir mana prioritāte, tad, protams, es vienmēr pakārtošu arī savu karjeru, un ja mani, ja, piemēram.. es vēlēšos vēl kādu

bērnu, tad, protams, es upurēšu tam savu karjeru, un uz kādu laiku mana attīstība darba ziņā apstāsies.”

Grupu dalībnieces minēja sekojošas situācijas, kurā pašas bijušas iesaistītas un izjutušas atšķirīgo attieksmi pret sevi kā sievieti un darba kolēģiem vīriešiem:

- pieņemšana darbā: „*Man liekas, ka ir neliela diskriminācija, kad sieviete iet iestāties darbā, viņai liek parakstīt līgumu, kad 5 gadu laikā viņa neizveidos ģimeni vai nebūs bērnu. No vīriešiem gan neko tādu neprasa.”*
- uzņēmuma reorganizācija: „*Man šobrīd darbā notiek reorganizācija un to var ļoti izteikti sajust. Jo ir tāda.. šobrīd ir tāda liela konkurence, bet tā spriedze un, un, un tas iznākums ir jau mazliet jau jaušams. Protams, vīriešu pārstāvjiem vairāk par labu.”*
- štatū samazināšana: „*Nu, ja ir, pieņemsim kaut kāda štatū samazināšana un ir vienādi amatī, tad es to šobrīd ļoti labi izjūtu. Netiek varbūt ņemtas vērā kompetences un kvalifikācija un darba rezultāti, bet vispirms jau tiek skatīts, tiek šī te uzmanība vērsta uz vīrieti [par labu viņam].”*

Būtiski, ka nevienā no grupām netika minēti kādi gadījumi vai situācijas, kad diskriminēti sava dzimuma dēļ darba tirgū tiktu vīrieši: „*neskatoties uz to, ka it kā viss, visā pasaulē un Eiropā runā, kad sievietei jābūt vienlīdzīgai un tā tālāk utt., bet dzīvē un darbā, un biznesā, tomēr ir vīriešiem lielāka iespēja. Nu, nezinu, varbūt tā ir vīriešu solidaritāte...”*. Vīriešiem esot vieglāk izveidot un attīstīt karjeru, jo pat tad, kad viņi izveidojot ģimeni, viņi neesot piesaistīti mājai, ir brīvi, un, nenoliedzami, darba devējam saistošāki.

TIPISKA MŪSDIENU VĪRIEŠA UN SIEVIETES RAKSTUROJUMS

Diskusiju ietvaros respondenti tika lūgti raksturot cilvēkus - „*vienkāršas, ikdienišķas*” sievietes un „*vienkāršus, ikdienišķus*” vīriešus, norādot viņu aktivitātes mājās, darbā, sabiedrībā un lomas, kādas viņi pilda dažādās dzīves situācijās.

Visās grupās – kā gados jaunāko, tā arī gados vecāko respondentu vidū – vairākkārtīgi tika minēti tādi mūsdienu „*vienkāršā cilvēka*” raksturojumi kā *noguris, nomākts, noraizējies un drūms*: „*Ļoti bieži var redzēt cilvēkus, kuriem nav seļā*

nekāda smaida un liekas, ka viņiem viss ir apnicis, galvenā doma ir tikt mājās un atpūsties.”

Šādi raksturojumi tika īpaši attiecināti uz mazāk turīgiem, nabadzīgiem cilvēkiem sabiedrībā.

Raksturīgi, ka vairākkārtīgi, analizējot mūsdienu sievietes un vīriešus, netieši tika pausts viedoklis par sabiedrības noslāņošanos - diviem tipiem – bagātie un nenabadzīgie, tie, kuriem veicas, un tie, kuri tikai izdzīvo

Jāpiebilst, ka diskusiju gaitā katrā vecuma grupā, raksturojot tipisku mūsdienu sievieti un vīrieti, lielāka uzmanība tika pievērsta tieši sava vecuma cilvēkiem – tā, piemēram, gados jaunākie latvieši un cittautieši vairāk runāja par jauniem cilvēkiem, kamēr gados vecākajās grupās detalizētāk tika raksturoti šī gadagājuma vīrieši un sievietes.

Turpinājumā tipiskas mūsdienu sievietes un vīrieša raksturojums tiks aplūkots atsevišķi – vecuma un tautības grupās.

Analizējot gados jaunāko latviešu viedokli par tipisku mūsdienu **sievieti** un viņai raksturīgākajām lomām, var konstatēt, ka jauniešiem nav bijis vienots viedoklis šajā jautājumā – daļa zēnu un meiteņu uzskatīja, ka „*sievietes lielākoties ir mājsaimnieces, kuras rūpējas par bērniem, bet tēvi, vīri, ja tādi ir, strādā*”. Savukārt citi šīs grupas dalībnieki domāja, ka tāds modelis sabiedrībā vairs nepastāv, „*Latvijā ir tā, ka abiem ir nepieciešams strādāt, lai nopelnītu vairāk*” un ir pat tādas situācijas, kad „*sievas strādā, bet vīri paliek mājās*”, „*sievietes ļoti bieži strādā un dara vairāk nekā vīrieši*”.

Un tieši šīs sievietes, kuras apvieno darbu ar dzīvi mājās, tika raksturotas kā nogurušas, „*nomāktas pēc darba, jo strādā garas stundas*”.

Gados jaunākie cittautieši tipisku sievieti sabiedrībā redz citādāk kā latviešu jaunieši. Šajā grupā tika runāts par sekojošiem sieviešu tipiem sabiedrībā:

- Vienkāršās sievietes pusmūžā, kuras, galvenokārt, tika raksturotas kā „*nogurušas*”, „*steidzīgas*”;
- Jaunietes, kas „*ir apmierinātas ar dzīvi, gērbjas solīdi un tai pat laikā jūtas brīvi*”, „*cenšas būt vairāk krāsainākas, gērbties pēc stila*”;

- Bagātu sieviešu un meiteņu grupa, kuras ir skaistas, ļoti izlutinātas, interesējas tikai par materiālām vērtībām un ar to lepojas, un tajā pašā laikā ir slinkas: „*Tādas sievietes ir vai nu tās, kurām ir bagāti vecāki, vai nu tās, kurām ir bagāti vīri. Interesē solāriji un drēbes, tas ir viss*”

Pāris puisi uzskatīja, ka tieši šīs grupas sievietes pašlaik dominē un ir skaitliskajā vairākumā: „*Vairākums sieviešu man liekas Latvijā ir izlutinātas, uzpūstas, nedabīgas. Man vairākums paziņu ir tādas „svarīgas”, tētiņš nopirka tur jaciņu par 300 latiem, kurpītes par 600 latiem, visu laiku par to stāsta*”.

Jāpiebilst, ka attiecībā pret skaistajām sievietēm tika pausts arī tāds populārs pieņēmums kā „*skaistas sievietes ir dumjas*”, ko atbalstīja gan pāris meitenes, gan puisi.

Raksturīgākā mūsdienu sievietes īpašība cittautiešu jauniešu skatījumā – vēlme sacensties un konkurēt:

- gan ar citām sava dzimuma pārstāvēm, jo „*cenšas parādīt, ka viņa ir labāka par citām*”;
- gan ar vīriešiem dažādās dzīves situācijās: *Sievietes tagad vēlas pierādīt un parādīt savu neatkarību, viņas cenšas uztaisīt sevi par ļoti aizņemtām un stiprām sievietēm, kaut gan tas tā nemaz nav*”.

Raksturojot tipisku mūsdienu vīrieti, latviešu meiteņu un zēnu viedoklis būtiski atšķīrās, ja zēni sava dzimuma pārstāvjus vērtēja pozitīvi („*viss ir normāli*”, „*atbildīgi*”), tad vairākas meitenes bija skeptiski noskaņotas un uzskatīja, ka „*tikai mazai daļai vīriešu ir pareiza attieksme pret sievietēm*”, „*vīrieši ir bezatbildīgi un vairāk dara sievietes nekā viņi. Sievietes rūpējas par bērniem un daudz vairāk strādā nekā vīrieši*”.

Kā nelabvēlīga tika vērtēta arī situācija, ka vīrietis tik daudz strādā, ka nepaliek laika ģimenei. Tiesa, par vainīgo šajā situācijā tika uzskatīts nevis viņš pats, bet gan valsts sliktā ekonomiskā situācija.

Savukārt, cittautiešu jaunieši, runājot par mūsdienu vīrieti, galvenokārt uzmanību pievērta ārējam izskatam: „*Viņi ģērbjas ne tā kā vēlas, bet gan pēc savām*

iespējām”, „Visi ir līdzīgi. Teiksim, pie manas skolas vīrieši stāv solīdi ģērbusies – uzvalkos, un izskatās pēc biznesmeņiem, un tā arī man šķiet, ka vīrieši vairākums tādi arī ir”.

Mūsdienu vīrieši un sievietes gados vecāko respondentu skatījumā

Gados vecāko latviešu un cittautiešu viedoklis par tipiskākajiem abu dzimumu pārstāvjiem sabiedrībā būtiski neatšķīrās – diemžēl, dominēja viedoklis par bezatbildīgo vīrieti un stipro sievieti.

Analizējot rezultātus detalizētāk, jāatzīmē, ka vairākas abu grupu respondentes vīriešus, īpaši sava gadagājuma, vērtēja visai kritiski – kā slinkus, bezatbildīgus un egoistiskus.

Grupās dominēja viedoklis par to, ka vairums mūsdienu vīriešu nav priecīgi, ir ļoti norūpējušies, lai nodrošinātu ģimeni: *„ir kaut kāds noteikts procentu daudzums vīriešu, kuriem tu vari redzēt sejā, ka viņi ir kaut ko sasnieguši, bet lielākā vīriešu masa ir pelēka, kuriem ir vienīgi problēmas kā izdzīvot, kā uzturēt ģimeni ja tāda ir.”*

Jāpiebilst, ka šādi kritiski raksturojumi īpaši tika piedēvēti arī tipiskam lauku vīrietim: *„ļoti bieži laukos tieši vīrietis ir tas, kurš guļ pie televizora, žogs ir nelabots, zāle ir nepļauta un tā sieviete ar bērniem vēl, vēl var grimt lejā. Bet, nu, paldies Dievam, latviešu sievietes mēģina turēties”.*

Gandrīz katra grupas dalībniece zināja vai bija saskārusies ar kādu vīriešu bezatbildības piemēru – vienai: draudzenei vīrs nestrādājis aiz slinkuma un viņa pati apgādājis visu ģimeni, otram: vīrs nevar atrast darbu, tādēļ viņu un viņa ģimeni uztur mamma u.tml.

Pāris runātājas akcentēja atšķirību starp sava gadagājuma vīriešiem un jaunākiem stiprā dzimuma pārstāvjiem, kuri vairāk uzmanību pievēršot ārējam izskatam, bet *„Patīkami ir redzēt to, ka cilvēki paliek, arī sievietes paliek sakoptākas, un ir patīkami redzēt cilvēkus sev apkārt sakoptus. Bet tieši, ja par īpašībām runājam, tad man šķiet, ka vīrieši ir palikuši mazāk atbildīgāki.”* Tāpat gados jaunie vīrieši tika uzskatīti par nestabiliem un nepastāvīgiem attiecībās: *„Nav vīriešos šī te stabilitāte..[..]. tieši attiecību ziņā... laižās kā bitīte no ziediņa uz ziediņu”.*

Vienlaikus grupā tika pausts uzskats, ka pie vīriešu neizdarības mājās ir vainīgas pašas sievietes:

- mātes, kuras pārlietu rūpējas par saviem dēliem: *„...esmu saskārusies pēdējā laikā ar vīriešiem, kas dzīvo kopā ar mammām... un kas man liek ļoti aizdomāties par to, kā audzināt savu dēlu, jo šis te vājums ir.. nav tāda sava mugurkaula, un nav tāda sava spēka pieņemt lēmumus pašam par savu dzīvi”;*
- sievas, kuras neadekvāti žēlo savus vīrus: *„Ja viņa uzņemas visus darbiņus viena pati un viņu tā drusciņ pažēlos, drusciņ ļaus, aiziet – viņam pret ģimeni vispār nekāda.. nav. Bet, ja Tu viņu iejūdz, un viņš jūt, ka bez viņa nevar iztikt, viņš velk un iet, un varbūt iztur daudz vairāk, nekā.. nekā.. sieviete”.*

Jāņem vērā, ka, lai arī gados vecāko respondentu grupās vairākkārtīgi tika pausts negatīvs viedoklis par tipiskiem mūsdienu vīriešiem, atsevišķi respondenti domāja citādāk, norādot, ka līdz ar naudas pelnīšanu vīriešiem ir arī lielāka atbildība, jo viss *„gulstas uz viņu pleciem”, „vīriešiem dzīvē ir smagāk. Sieva no viņa kaut ko visu laiku prasa, vecāki visu laiku no viņiem prasa, darbā arī visu laiku prasa, un viņš taču ar nav tērauda, ja viņam ir māja, bet aizmugurē nav atbalsts, tad viņš salūzt”.*

Sieviešu raksturojums gados vecāko respondentu grupās

Gados vecāko respondentu grupās vairākkārtīgi tika atzīts, ka nav iespējams sniegt vienotu mūsdienu sievietes raksturojumu, un norādīts uz sabiedrības noslāņošanu:

„ir divu tipu sievietes – vienas, kurām ir paveicies, otras, kuras cenšas izdzīvot”

„kādai ir normāli sēdēt uz kakla tēvam, bet kādai ir normāli pazvanīt vīram un teikt, ka man šodien nav ko ēst, un es gribu sarkanos ikrus jo esmu uz diētas. Darbā sieviete ir viena, jo viņai vajag pelnīt, par cik tas ir vienīgais viņas ienākumu avots, bet sievietes, kurām vīri ir bagāti viņas pavisam savādāk skatās uz dzīvi...”

Vairums mūsdienu sieviešu tika raksturotas kā nogurušas no rūpēm par daudzajām dzīves sfērām, kurās uzņēmušās atbildību: *„Norūpējušās par to, kā*

noturēties darbā, un vienlaicīgi lai labi izskatītos, lai patiktu tiem vīriešiem. Ja strādā, tad lai saglabātu darbu, ja nē, tad lai iekārtotos darbā. Lai būtu vesela, lai varētu izturēt visu to kas gulstas uz taviem pleciem”.

Gados vecāko latviešu respondentu vidū dominēja viedoklis par to, ka sievietes dara vairāk kā vīrieši, uzņemas vairāk atbildības: *„Nabaga sievietes, ko gan par viņām var pateikt. Viņas jau kopš dzimšanas uzņemas vairāk atbildības kā vīrieši. Viņas pat neskraida, viņas norūpējušās lien nabadzītes. Ir, protams, dāmas, greznos mēteļos, ir kas dzīvo vidēji.”*

Savukārt, sievietes, kurām vēl nav pastāvīga vīrieša vai ģimenes daudz laika iegulda mūžizglītībā: *„Jādomā, lai saglabātu darbu, vēl ir jāmācās pastāvīgi visādosursos...[..] manas draudzenes dzīvo tāpat kā es, mēs visas mācamies. Vīriešu man nav, arī darbā mums vīriešu nav daudz, no 50 cilvēkiem ir tikai 3 vīrieši.”*

AUTORITĀŠU RAKSTUROJUMS

Diskusiju ietvaros jauniešus lūdza norādīt, kādam vīrietim vai sievietei viņi vēlētos līdzināties, kā arī raksturot, kas viņiem būtu jāmaina un jāpilnveido sevī, lai to sasniegtu.

Kā liecina iegūtās informācijas analīze, latviešu jaunieši visbiežāk atzīmējuši, ka vēlas līdzināties kādiem sev tuviem cilvēkiem, piemēram, mātei vai tēvam, un cenšas mācīties no viņu pozitīvās pieredzes un kļūdām: *„Es mācos no tēva. Viņš man ir jau diezgan vecs un zina daudz par dzīvi. Viņš man dod vajadzīgos padomus un es tajos ieklausos, un viss ir labi”, „Ja prot izvērtēt, kas ir labi, kas slikti, tad ņem tikai labo, bet ja neprot, tad tiek paņemtas arī sliktās īpašības”.*

To, ka viņiem nav autoritātes vai piemēra, kam vēlētos līdzināties, atzina divi latviešu puisi.

Cittautiešu jauniešu grupā viens no respondentiem minēja, ka gribētu līdzināties savam trenerim, bet kāda meitene par piemēru uzskatīja savu klases audzinātāju. Abas šīs autoritātes raksturoja spēja *„nepaceļot balsi, pievērst sev uzmanību”.* Turklāt viens no grupas puisiem uzskatīja, ka *„pats sevi izveidot nevar, ja nebūtu cilvēku, kas palīdz attīstīties un redzēt uz ko tiekties, tas rada ideālus”.*

Savukārt vairāki citi šīs grupas dalībnieki norādīja, ka viņiem nav autoritātes, jo viņi uzskata, ka katram cilvēkam ir jābūt individualitātei un nav jālīdzinās nevienam citam.

KOLĀŽU ATTĒLU ANALĪZE

Diskusiju ietvaros katras grupas dalībniekus lūdza izveidot divas kolāžas, tajās atspoguļojot mūsdienīgu, ideālu „vidusmēra” vīrieti un mūsdienīgu „vidusmēra” sievieti. Šajā nodaļā apkopota un analizēta informācija par kolāžās attēloto.

Saskaņā ar apkopoto informāciju, neatkarīgi no vecuma un tautības gan ideālo vīrieti, gan sievieti mūsdienās grupu dalībnieki iztēlojušies visai līdzīgi.

Raksturojot mūsdienu vīrieti, kā ļoti būtisks tika uzskatīts materiālais nodrošinājums, tādejādi viņam ir gan labs apģērbs, mobilais tālrunis un daudz naudas, gan arī tādas materiālās vērtības kā dārga mašīna un liela māja.

Darbā šis vīrietis ir ļoti veiksmīgs, parasti ieņem augstus, vadošus amatus, bet mājās – ģimenisks, rūpīgs, atbildīgs un izklaidējas kopā ar bērniem un ģimeni. Ja šis vīrietis vēl ir jauns un viņam nav ģimenes, tad, lai gan pašlaik viņš var atļauties būt arī vieglprātīgs, tomēr patiesībā viņu raksturo nopietna pieeja dzīvei, lai nākotnē spētu finansiāli nodrošināt sievu un bērnus.

Mūsdienu vīrietim jābūt savam hobijam, vislabāk – saistītam ar aktīvo atpūtu, piemēram, braukšana ar motociklu, ūdens motociklu, makšķerēšana.

Interesanti atzīmēt, ka latviešu jaunieši salīdzinājumā ar meitenēm savu ideālo vīrieti saskatīja kā gados vecāku ģimenes cilvēku, kamēr meitenes kolāžās biežāk attēloja gados jaunākus, brīvus vīriešus.

Gan latviešu, gan cittautiešu jaunietēm salīdzinoši nozīmīgāks šķita arī vīrieša ārējais izskats – lai vīrietis varētu pretendēt uz ideālu sievietes acīs, viņam jābūt labi koptam un ļoti sportiskam.

Veidojot kolāžu par ideālo sievieti, grupās izteikti dominēja divu tipu sieviešu ideāls – vienas, kuras ir izteiktas karjeras sievietes, gudras, skaistas, ģērbtas

lietišķos kostīmiņos, otras – kuru dzīves aicinājums ir rūpes par ģimeni - māju, vīru un bērniem.

Vairākkārtīgi tika atzīmēts, ka, iespējams, šie tipi nomaina viens otru - jaunībā sieviete ir brīva, neatkarīga, materiāli nodrošināta, „*loti nopietni attiecas pret darbu*“, „*lai vēlāk nebūtu jāsež uz vīra kakla*“, skaista, sportiska un labi kopta, savukārt vēlāk ideāla sieviete spēj apvienot un paveikt visu - gan veidot karjeru, gan rūpēties par ģimeni un bērniem, gan arī sportot un rūpēties par savu ārējo izskatu.

Interesanti atzīmēt, ka nevienā grupā respondenti nerunāja par to, ka ideālai sievietei nepieciešams kāds hobijs, ja nu vienīgi – skaistumkopšanas salonu apmeklēšana.

Raksturojot būtiskākās atšķirības dažādās grupās, var konstatēt, ka atšķirīgu tautību pārstāvjiem - latviešiem un cittautiešiem - skatījums uz to, kādai jābūt ideālai sievietei, atšķiras. Turklāt interesanti atzīmēt, ka gan latviešu jauniešiem, gan vecākiem cilvēkiem tas būtiski neatšķiras, kamēr dažādu vecuma grupu cittautieši ideālu sievieti saskata atšķirīgi:

- ja latviešu jaunieši savu sievietes ideālu saskata vairāk karjeras sievietē, kas vēlāk apprecas, dzemdē bērnus, rūpējas par māju un vienlaikus vēl paspēj arī strādāt, tad gados jaunie cittautieši salīdzinoši biežāk sievietes ideālu redzējuši saistībā tikai ar skaistumkopšanu, salonu apmeklēšanu, sevis lutināšanu, izklaidi un atpūtu;
- līdzīgi kā jaunieši, arī gados vecākie latviešu respondenti uzskata, ka ideālai sievietei ir jāpaspēj viss. Gados vecākie cittautieši par sievietes prioritāti izvirzījuši rūpes par māju un bērniem, atbalstīt vīru („*Īsta sieviete vīrieti par miljonāru uztaisīs, ja gribēs!*“), vienlaikus neaizmirstot par rūpēties par sevi pašu gan izskata, gan veselības ziņā.

Jāpiebilst, ka ideāla vīrieša tēls dažādās vecuma un tautību grupās atšķiras vien tajā, ka jaunieši retāk kā vecāka gadagājuma cilvēki ideālu vīrieti redz kopā ar bērniem .

Jautājumā par to, vai ikdienas cilvēki atšķiras no kolāžās attēlotajiem ideālajiem tēliem, visās grupās vairākums respondentu sniedza apstiprinošu atbildi. Līdzīgas visās grupās bija arī minētās būtiskākās atšķirības.

Kā jau tika norādīts nodaļā par tipiskāko mūsdienu **vīrieti**, salīdzinot savus priekšstatus par 'ideālo' un 'vīrieti ikdienā', vairums respondentu bija visai kritiski noskaņoti. Vīrietis mūsdienu sabiedrībā tika raksturots kā:

- Bezatbildīgāks, vienaldzīgāks: „*Es domāju, ka daudzi skolas laikā īpaši par mācībām nedomā un pēc tam nožēlo to, ka nav turpinājuši mācības vai, ka ir pametuši skolu*”, „*lielākai daļai vīriešu ir tā, ka viņi uztaisa bērnu un viņiem vienkārši viss ir pofig. Vienalga ir tas bērns vai nav. Daudzi vīrieši ir tādi, ka ir tie bērni un viņi pazūd viņiem to bērnu nevajag*”.
- Egoistiskāks, kurš domā tikai par savām interesēm un draugiem, nav ģimenisks: „*Par maz dara ģimenes labā. [...] Paņem moci un aizbrauc kaut kur izklaidēties*”, „*ne visi vīrieši mīl bērnus un ne visi vīrieši palīdz savām sievām mājas darbos. Viņi parasti brauc atpūsties ar draugiem nevis ar savu ģimeni*”.
- Nepieklājīgāks: „*Viņi atšķiras ar manierēm. Piemēram, kad es atbraucu uz Rīgu un garāmgājējam, vīrietim, pajautāju, kur ir tā iela, viņš man parādīja ar pirkstu – ej tur. Es domāju, ka tā nedrīkst būt. Es neesmu šejieni. Viņam bija man jāpastāsta ej pa labi, pa kreisi, nevis jāparāda ar pirkstu. Es domāju, ka vīrietis no bildes mani varbūt pat pavadītu*”.
- Ar mazākiem finansiāliem resursiem, „*Lielākai daļai jau ir tā nauda, bet ir daļa, kurai nav tā darba un nav naudas*”, „*Lai maksā tik, cik cilvēks nopelna. [...] Un kamēr nenopelnīs, tikmēr normāli pie mums neviens nedzīvos*”.

Tiesa, viens no grupas vīriešiem šim viedoklim oponēja, atzīmējot, ka cilvēkiem nevis trūkst naudas, bet visa pamatā ir nepareiza pieeja dzīvei, pievēršot pārāk lielu vērību materiālajām lietām un zaudējot cieņu vienam pret otru: „*uzskatīt, ka visu problēmu cēlonis ir naudas trūkums ir nepareizi. [...] tagad galvenā problēma ir paaugstinātas prasības un paaugstinātas prasības pret savu partneri. Esi apmierināts ar to, kas ir.. [...] ja esi paēdis un tavi bērni ir pabaroti tas jau ir kaut kas*”, „*Cilvēkam ir jāciena cilvēks, un bez abpusējas cieņas nav iespējamā normāla attiecība starp vīrieti un sievieti*”.

- Vairāk lieto alkoholu: „*Ir vīrieši, kuri cenšas, strādā, bet viņiem nekas nesanāk un viņi sāk lietot alkoholu un beigās no viņa vairs nekā nav*”.

Būtiski atzīmēt, ka tieši grupas meitenes izvirzījušas visai augstus standartus un visai kritiski vērtējušas mūsdienu ‘reālos’ vīriešus, kamēr pāris puisi atzina, ka viņu ideālais un reālais vīrietis būtiski neatšķiras, „*ir pārsvarā tādi*”.

Arī **sieviete** ikdienā no ideālās sievietes respondentu skatījumā ievērojami atšķiras. Salīdzinot savus pieņēmumus par to, kādai ir jābūt sievietei, un kādas sievietes ir reāli sabiedrībā, Latvijas sievietes tika raksturotas kā salīdzinoši:

- nogurušas un „*loti aizņemtas*”, viņām ir daudz jāstrādā, apvienojot profesionālo karjeru un dzīvi mājās: „*Viņām ir daudz grūtāk. Šai no kolāžas naudu vīrs nes, viņai nav jāstrādā. Latvijā sievietēm ir daudz vairāk jāstrādā*”;

Interesanti atzīmēt, ka šī jautājuma ietvaros bija novērojami vīriešu un sieviešu atšķirīgie priekšstati par ideālo sievieti, jo viena no jauniešiem oponenta, uzskatot, ka tieši „*ideālai sievietei ir jānopelna nauda, lai būtu pamats zem kājām. Savukārt, mūsdienu sievietes grib ātrāk apprecēties, lai nebūtu tik daudz jāstrādā. Viņas ir tādas, nu negrib strādāt*”.

- Sievietes un vispār cilvēki ir zaudējuši ticību un cerību „*Tie, kuri staigā pa ielām ir vairāk norūpējušies salīdzinoši ar tiem, kuri brauc mašīnās*”, „*Uz ielas runājot cilvēki netic sev un, ja netic sev, nav brīvības*”.
- Viena no jauniešiem atzina, ka, pēc viņas domām, sievietes ir mazāk sievišķīgas, „*ideāla sieviete ir maiga, draudzīga, bet ielas sievietes nav tādas. Viņas negrib palīdzēt, ja viņām lūdz*”, „*dzīvē sievietes ir daudz rupjākas*”.

Tikai atsevišķas respondentes uzskatīja, ka viņu ideālā un reālā sieviete neatšķiras: „*Man liekas, ka sievietes pārsvarā ir tādas kā es attēloju. Viņas ir centīgas, mērķtiecīgas, lai nopelnītu vairāk naudas un veidotu ģimeni. Pārsvarā viņas ir tādas pašas*”.

SABIEDRĪBĀ VALDOŠO STEREOTIPU RAKSTUROJUMS

Šīs nodaļas ietvaros atspoguļoti respondentu priekšstati par to, kādus pienākumus un lomas pilda vai, pēc viņu domām, ir jāpilda sievietēm, un kādus – vīriešiem dažādās dzīves jomās.

Raksturīgākās iezīmes, analizējot respondentu viedokļus par stereotipiem:

- Gan jauniešu, gan gados vecāko respondentu vidū pastāvēja uzskats, ka stereotipiska attieksme pret sievieti un vīrieti raksturīga gados vecākiem cilvēkiem, tomēr diskusiju gaitā vairākkārtīgi varēja konstatēt, ka jaunieši nebūt nav tik brīvi no dažādiem pieņēmumiem pretēji tam, kā viņi sevi vērtē;
- Jaunieši, salīdzinājumā ar gados vecākajiem cilvēkiem, ievērojami biežāk norādīja, ka mūsdienās vispār nav būtiskas atšķirības starp vīriešu un sieviešu lomām sabiedrībā un veicamajiem pienākumiem: „*viss ir vienāds, gandrīz*“, „*tik un tā tagad sievietei un vīrietim ir vienādas tiesības*“, turklāt „*tagad jau nav tāda darba, kuru var darīt vīrietis, bet nevar sievietē un otrādi*” un „*sievietes tagad pašas apliecina to, ka viņas spēj būt vienā līmenī ar vīriešiem visā pasaulē*” un „*viņas var to pašu, ko mēs [vīrieši]*”.
- Gados vecāko latviešu grupā pāris respondentu uzskatīja, ka būtiski stereotipiskas un atšķirīgas attieksmes pret dzimumiem veidošanos ietekmējuši t.s. padomju laiki, un viens no diskusijas dalībniekiem to saistījis ar vēl senāku pagātni, kad rūpes par bērniem un māju uzņēmusies tikai sievietē, kamēr vīrietis bijis atbildīgs par iztikas sagādāšanu. Būtiski atzīmēt, ka viena no šīs grupas pārstāvēm tieši šādu viedokli, ka viss sliktais nāk no padomju laikiem, vērtēja kā stereotipu.

Turpinājumā tika palūktas dažādas dzīves sfēras un situācijas un raksturoti grupu dalībnieku viedokļi par sievietēm un vīriešiem tajās.

Profesionālā izvēle

Raksturojot vīriešiem piemērotākās profesijas, tika izšķirti :

- dažāda fiziskā darba veicēji – santehniķi, celtnieki,

- vadītāji un augstas amatpersonas biznesā un politikā.

Gados vecāko latviešu grupā viena no respondentēm par netipisku un sabiedrības pieņemumiem neatbilstošu vīriešu profesiju uzskatīja vīriešus – medicīnas māsas jeb „medbrālīšus”.

Tiesa, vairākas citas šīs grupas dalībnieces viņai oponentēja un norādīja, ka „ginekologi, un brālīši, tas jau ir pierasts. Sākumā, kādreiz bija tā manā jaunībā, .. vīrietis – vai, kā es iešu. Tagad.. patiešām, jā, saka, ka vīrietis ir daudz labāks ginekologs”.

Norādot uz „tipiskākajām” sieviešu profesijām, tika atzīmētas sekojošas jomas:

- mājsaimniecība;
- māksla, arhitektūra, dizains;
- sociālās sfēras profesijas;
- neliels bizness: „Piemēram, sieviešu apakšveļas veikals, tas taču nebūtu normāli, ja vīrietis stāvētu un konsultētu sievieti, kas viņai labāk piestāvētu.”

Interesantus nosacījumus sievietēm piemērotām profesijām izvirzīja gados vecākie cittaunieši:

- sievietei jāpatīk darbs, ko viņa dara: „Sieviešu profesijas ir tās, kur sievietei patiešām patīk, kur var labi justies un parādīt sevi”.
- tas nedrīkst būt pārāk nogurdinošs: „sieviešu darbs tāds darbs, kas patīk un mazāk stundas lai būtu. Vīrietis var strādāt astoņas stundas, bet sievietei būtu jāstrādā sešas, piecas un tā, lai patīk, lai atpūsties varētu”;
- izvēlētais darbs nedrīkst būt garīgi vai fiziski smags, „kur ir pārslodzes”.

Jāpiebilst, ka gados vecāko respondentu grupā no šiem nosacījumiem tika minēts tikai izteikti fizisks darbs, ko sievietei nevajadzētu darīt.

Diskusiju grupu rezultātu analīze atklāja kādu interesantu faktu – ja gados vecākie respondenti domāja par profesijām, kas sievietei nebūtu piemērota (piemēram, politika un vispār – darbība vadošos amatos), tad jaunieši tieši šīs jomas speciālistes minēja kā piemērus iesaistījušo stereotipu mazināšanai: „Izejot no

mūsu dzīves piemēriem, teiksim mūsu prezidentē, vai citām vadoša ranga sievietēm, tie pierāda, ka sievietes ne tikai var sēdēt mājās un audzināt bērnus”, „Senāk bija tas, ka sieviete nevarēja ieņemt atbildīgu amatu vai kaut ko tādu, bet mūsdienās tas ir ļoti satuvināts”.

Ģimene un darbs, ģimene un sabiedriskā dzīve

Kā jau tika norādīts jautājumos par ideālo sievieti un vīrieti - latviešu un cittautiešu viedoklis par vīrieša un īpaši sievietes vietu sabiedrībā un ģimenē atšķiras. Ja krievu tautības respondenti biežāk uzskata, ka jaunībā sievietei ir jānodarbojas galvenokārt ar sava skaistuma izkopšanu, bet pusmūžā – ar ģimenes pavarda uzturēšanu (*„Sieviete ir radīta mājas pavardam – māja, bērni, vīrs un laiku jāvelta tam”, „visas sievietes vēlas sēdēt mājās”*), tad latviešu respondenti sievieti vidējos gados redz darbojoties visās sfērās vienlaicīgi – gan karjerā, gan mājās un ģimenē.

Latviešu jauniešiem nebija vienots viedoklis par to, kurš – sieviete vai vīrietis mājās dara vairāk – viena no meitenēm uzskatīja, ka sievietes mājās ir noslogotas vairāk: *„pārsvarā dara visu – strādā, rūpējas par bērniem, atnāk no darba un uztaisa ēst, novāc aiz vīra. Bieži vien, dzīvojot ar brāli, es aiz viņa novācu gandrīz visu. Viņš traukus atstāj visur.”* Arī puisi viedokļi atšķīrās – pāris jauniešu norādīja, ka vīrietis un sieviete mājās strādā vienlīdz daudz, tikai atšķiras darba specifika – sievietes veic fiziski vieglāku darbu, *„iztīra māju, noslauka putekļus, traukus mazgā”,* bet vīrieši mājās dara fiziski smagākos darbus, *„kurus sieviete nevar izdarīt - malku sanest vai kaut ko tamlīdzīgu”.*

Viena no latviešu jauniešiem pastāstīja par situāciju, kad viņas brālis atsacījies iet iepirkties: *„Es lūdzu brālim gandrīz vai lūdzos, lai viņš aiziet pēc 10 kg kartupeļiem, bet viņš atsaka ej pati. Tad es arī esmu gājusi un stiepusi tos kartupeļus. Viņam ir pilnīgi vienalga, ka es tur varu kaut ko sastiept”.*

Interesanti, ka vairāki grupas puisi šādu rīcību vērtēja visai skeptiski, norādot, ka iepirkšanās un dažādi mājas darbi nebūt nav tikai sieviešu atbildības sfēra: *„Negribas tā nodalīt, ka sievietes tikai traukus un grīdas mazgā. Vīrietim arī vajadzētu. Savādāk sanāk tāda kā sieviešu diskriminēšana”.* Viens no jauniešiem ieteica šos darbus vienlīdzīgi sadalīt, norādot, ka *„vajadzīgs plānotājs, kurā būtu*

ierakstīts, ka tas dara to, bet tas to. Nākošajā mēnesī, atkal tas dara to, bet tas atkal to”.

Puiši uzskatīja, ka „smagais darbs ir jādara vīrietim - pienaglot kaut ko, vai tos pašus kartupeļus nest. Tas ir vīrietim jādara”, „kas drusku vienkāršāk, tas tad ir jādara sievietei”. Savukārt sievietei vairāk jāatbild par emocionālo gaisotni mājās: „Sievietei ir lielāka loma ģimenē – uzmundrināt, dot gaišo vairāk.” Viens no jauniešiem norādīja, ka vīrieša un sievietes darbu sadalījums ir atkarīgs no vīrieša uzņēmības: „Ja vīrietis ir bezatbildīgs, tad viņš lielāko daļu darbu uzveļ sievietei. Savukārt, ja ir atbildīgs vīrs sievai, tad viņš lielāko daļu darbu pats izdara un sieva mazāk dara”.

Kā liecina apkopotā informācija, neviens no vīriešiem gados vecāko krievu tautības respondentu grupā neuzskatīja, ka vīrietis mājās nevar veikt dažādus darbus. Vīrieši atzīmēja, ka „ģimenē katrs dara to kas ir vajadzīgs”, „ir daudz tādu lietu, tā dzīvē vienkārši ir sanācis, ka daru tos darbus, ko it kā vajadzētu darīt sievietei. Piemēram, traukus mazgāt, veļu mazgāt, bet bieži draugi uz mani skatās kā uz idiotu, kaut gan tagad jau ir apraduši.[..] Tas ir vienkārši tā stereotipiski, to vajag darīt vīrietim, to sievietei, tā nav” un „nav nekas apkaunojošs, ja tu nomazgā traukus, gribi palīdzēt sievai vai draudzenei, ja jau reiz kopā dzīvojat, kāpēc gan nepalīdzēt”.

Par ļoti normālu darbību šīs grupas vīrieši uzskatīja arī to, ka viņi izņemtu savu bērnu no bērnudārza un apmeklētu vecāku sapulces.

Viens no krievu tautības gados vecākajiem vīriešiem norādīja uz kādu interesantu iezīmi: „Kas ir dīvaini, uz šo lietu vairāk skatās bijušajās padomju valstīs, Vācijā, piemēram, vīrieši stāv parfimērijas veikalos un nekā tur tāda aizspriedumaina nav. Cilvēks pelna naudu, un kas, katrs kā var, tā arī pelna. Bet pie mums ir tā, ir kaut kāds aplis, un mums tajā ir jāsēž, it kā esam Eiropā”.

Tā kā mājas darbus akceptēja arī vīrieši pārējās grupās, var izteikt pieņēmumu, ka tieši tas ir stereotips, ka vīrieši mājas darbus uzskata par „sevis necienīgiem sieviešu darbiem”. Iespējams, ka vairumam vīriešu tā nešķiet un tāpat iespējams, ka tikai sievietes ir tās, kuras uzskata, ka vīrieši neprot un negrib veikt mājas darbus.

Izklaide un privātā dzīve

Jautājumā par to, kuram jāizmaksā kafejnīcā, latviešu un krievu tautības jauniešu grupās dominēja sekojošs viedoklis – gadījumā, ja puisis uzaicina savu meiteni uz kafejnīcu, izmaksāt ir viņa pienākums. Savukārt, tad, kad uz kafejnīcu dodas zēns un meitene, kuri ir vienkārši draugi, meitenei savs rēķins jāapmaksā pašai, „*jo draugu starpā valda vienlīdzība, tā kā, tad katrs maksā par sevi*”.

Tiesa, pāris krievu tautības puisi norādījuši, ka maksātu jebkurā gadījumā.

Kā liecina atbildes jautājumā par to, kuram jāuzlūdz uz deju, meitenēm nav vienots viedoklis – pāris respondentes uzskatījušas, ka uz deju var uzlūgt tikai puisis, bet pāris citas respondentes domājušas, ka mūsdienās meitenēm nav jābūt tik kautrīgām un arī viņas var uzlūgt zēnus: „*meitenes arī var uzlūgt, jo puisi diskotēkās ir ļoti kautrīgi*”.

Puīšiem bijis savs viedoklis par to – vairāki jaunieši oponējuši meitenēm un uzskatījuši, ka arī puisi šobrīd ir daudz brīvāki. To, ka meitene varētu uzlūgt deju zēnu, atbalstījuši visi šīs grupas dalībnieki: „*Šajos laikos tas ir, ja tu gribi ar to meiteni uzdejt, tad tu uzaicini. Ja meitene, grib ar to puisi uzdejt, tad viņa uzaicina*”.

Jautājumā par attiecību veidošanu, tikai viena respondente no latviešu jauniešu grupas uzskatīja, ka attiecību veidošanas iniciatorei ir jābūt sievietei, jo „*Ar attiecībām vīrieši ir daudz kautrīgāki un sievietei vajag pašai. Piemēram, skolā tev patīk kāds zēns un tu redzi, ka tu viņam arī patīc, bet viņš nevar tev pienākt klāt, jo viņš ir kautrīgs, tad tev vajag pašai kaut kā uzsākt attiecības - pieiet klāt vai iedot zīmīti*”.

Visi pārējie šīs grupas dalībnieki – kā zēni, tā meitenes – šādu rīcību vērtēja visai kritiski: „*man liekas, ka ja tu kādam čalim iedod zīmīti, tad viņš sāk tevi apņirgt, varbūt ne skaļi. No sākuma, jā paldies, bet kad tu aizej, tad nodomā – šausmas, tā man iedeva zīmīti, “stulbene tāda” un norādīja, ka attiecību uzsākšana ir atkarīga no zēna: “Ja puisim ir vēlēšanās. tad viņš ies un mēģinās, ja būs - būs, ja nebūs, nebūs*”.

Jāpiebilst, ka arī uz moderatora jautājumu par to, vai nebūtu labi, ja meitene pienāktu un iedotu savu telefona numuru, zēni sniedza skeptiskas atbildes, atzīmējot, ka „*Tad jau ir jābūt īpaši kautrīgam puisim, ja viņš pats nevar*”.

Tiesa, puisi atzina, ka, iespējams, tas ir stereotips, „*ka puisim ir jābūt iniciatoram*” un tas vienkārši „*ir iegājies, ka visu laiku puisim pirmajam. Meitenei, protams, nevajadzētu bildināt, bet tā, ka abi jau virza tās attiecības. Nevar visu laiku gaidīt, kad puisis pirmais uzsāks. Meitenei ir jāizrāda savas simpātijas*”.

Diskutējot par citām ikdienišķām situācijām:

- Pāris puisi uzskatīja, ka „*puisim ir jābūt džentlmenim*” – „*jāatver durvis, meitene jāpalaiž pa priekšu... Tās pašas mantas panest, ja tu ej kopā ar meiteni, kāpēc es nevaru paprasīt*”.
- Lai gan viens no jauniešiem minēja, ka puisim arī sabiedriskajā transportā jāpalaiž sēdēt kājās stāvoša meitene, tomēr pāris citi grupas dalībnieki norādīja, ka mūsdienās uz atbrīvotu vietu sabiedriskajā transportā var pretendēt tikai grūtnieces un vecas tantīņas: „*autobusā ir vienalga vai tu esi zēns vai meitene, jo abi var pastāvēt*”.

Gados vecākie respondenti sievietes iniciatīvu personīgajā dzīvē attiecās rezervētāk kā jaunieši.

Vairāki dalībnieki norādīja, ka viņu jaunībā sievietes aktivitāte šajā jomā nav bijusi pieņemama un šobrīd dažkārt ir grūti pielāgoties jaunajiem noteikumiem: „*Es pat nezinu, kas, kā tagad ir normāli! Kādreiz man likās, nu, jā mani uzaicina, un, ja man būs pašai jāmaksā, tad, kāpēc man ar viņu iet! Es varu viena pati aiziet...*”

Raksturīgi, ka diskusijas gaitā gan gados vecāko latviešu sievietes, gan vīriešu vidū vairāk kārt mūsdienu vīrieši tika vērtēti kā kautrīgi un nedroši, kas liekot sievietēm uzņemties iniciatīvu dažādās dzīves situācijās, tai skaitā, attiecību veidošanā: „*Es domāju, ka Solveigu laiks ir beidzies un tiešām meitenes ir palikušas arī uzņēmīgākas un pašas medī puisus. Un puisi atkal ir palikuši ņemamāki*”, „*ņemot vērā, ka tie vīrieši kādreiz ir tiešām tādi varbūt neuzņēmīgi vai nedroši...[.] un, ja meitene, nu, ir pārliecināta, ka viņa viņam patīk, un, ka viņš vienkārši nevar to iedomāties, ka būtu jābildina, tad viņa var uzvedināt uz šīm domām*”.

Tiesa, pāris gadus vecākās sievietes atzina, ka viņas tomēr vēlētos vairāk redzēt tieši vīriešus kā tos, kuri uzaicina uz deju, izmaksā kafejnīcā un bildina, tādejādi pārlicinoties par šī vīrieša spēju pieņemt lēmumu un nolemto arī sasniegt: *„mana vecuma kategorijā un manās, manu paziņu lokā tomēr ir vairāk varbūt gribās, lai vīrietis tomēr sper to izšķirīgo soli un lai Tu redzi, ka tas ir viņa lēmums. Jo tad, ja Tu pati viņu appreci, tad nevajag arī brīnīties, ka viņš pēc kāda laika nevar atrast darbu un arī gaidīs, kad Tu tālāk daudz ko pati risināsi un, un, uzņemsies visu smagumu uz saviem pleciem.”*

Nauda ģimenē

Jautājumā par to, kam ir jāpelna vairāk – vīrietim vai sievietei - respondenti nebija vienota attieksme – lai gan ļoti bieži tika pausts viedoklis, ka šis pienākums jāuzņemas vīrietim, daudzi respondenti atbalstīja arī situāciju, kad ģimenē vienlīdz daudz pelna kā vīrietis, tā sieviete.

Vienīgā grupa, kur vērojamas izteiktas atšķirības vīriešu un sieviešu viedoklī bija latviešu jaunieši - ja šīs grupas meitenes uzskatīja, ka tas noteikti jādara vīrietim, *„jo viņš ir ģimenes galva”*, tad puisi tik kategoriski nebija un atbildību par finansiālo nodrošinājumu nenovēla tikai uz sava dzimuma pleciem, uzskatot, ka tas nav svarīgi un tam nav nozīmes.

Arī jautājumā par vīriešu attieksmi pret to, ka viņiem ir zemāki ienākumi, respondentu atbildes atšķīrās. Vairākums uzskatīja, ka mūsdienās situācija būtu jāpieņem tāda, kāda tā ir un ja sieviete pelna vairāk kā viņas vīrietis, par to nevajadzētu pārdzīvot.

Tomēr vairāku latviešu jauniešu vidū meitenes un krievu jauniešu grupā zēni vienlīdz kā meitenes atzina, ka šādā situācijā *„vīrietis nejūtas saimnieks tajā mājā”, „pašapziņa krītas”* un *„...vīrietis jūtas ne visai omulīgi. Stādieties priekšā, ja ir māja ar baseinu, saunu, divām mašīnām un visu to ir pirkusi mamma”*.

Arī gados vecāko respondentu vidū vīriešu attieksme šādā situācijā tika raksturota piesardzīgi, atzīmējot, ka *„vīrietis ar to var sākt kompleksēt”*.

Viens no gados vecāko krievu tautības grupas dalībniekiem šajā jautājumā puda kritisku attieksmi: *„Vīrietim jāpelna vairāk, bet tas vispār ir stereotips. Un tas ir*

iezīsts caur mātes krūti un jūs no manis, nekādā situācijā nedabūsiet ārā vārdus – sievietei jāpelna vairāk. Bet, ja kāds no šeit klātesošajiem tā pateiks, tas nozīmēs, ka viņš ir karikatūra un strādā kameras labā”.

Lai gan jāpiebilst, ka šajā jomā vērojami arī pozitīvi piemēri pašu respondentu vidū – viens no gados vecāko krievu tautības respondentiem pastāstīja, ka ļoti normāli jūties situācijā, kad auklējis mājās savu bērniņu līdz bērnu dārza vecumam, kamēr sieva strādājusi un pelnījusi naudu, un par to laiku viņam saglabājušās tikai pozitīvas emocijas.

Raksturīgi, ka visās grupās kā vīriešu, tā sieviešu vidū dominēja viedoklis par to, ka sieviete ir tā, kas vairāk tērē naudu, jo:

- viņa ir „*naudas kases glabātājs*” un vairāk iegādājas visai ģimenei nepieciešamās lietas;
- viņai ir vairāk savu vajadzību: „*viņai tās vajadzības ir daudz vairāk, vajag apģērbu dažādāku nekā vīrietim, vajadzīgs vairāk kosmētikai, sevis kopšanai, kopšanas līdzekļiem, varbūt solārijam, varbūt skaistuma salonam..*”

Interesantu frāzi puda viena no gados vecāko latviešu grupas dalībniecēm, uzskatot, ka: „*Sieviete diemžēl šodien izmaksā dārgāk..*”

Tikai viena no gados vecāko latviešu grupas dalībniecēm uzskatīja, ka naudu vairāk ģimenē tērē vīrietis, saistot to ar automašīnas uzturēšanu un atpūtas organizēšanu un apmaksāšanu.

Kāds respondents katrā grupā kā optimālu variantu vērtēja kopīgu naudas tērēšanu.

Jāpiebilst, ka runājot par iepirkšanos, vairāki respondenti norādīja, ka pārtiku visbiežāk iegādājas sievietes, jo vīriešus iepirkšanās nesaista un tā viņiem nepatīk. Grupās tika minēts, ka vīrieši pērk sadzīves tehniku, bet apģērbus sievietes un vīrieši iegādājas kopā.

Bērnu audzināšana

Gados jaunākajiem latviešu un krievu tautības respondentiem nebija vienots viedoklis par sieviešu un vīriešu atbildības un darba sadalījumu bērnu audzināšanā.

Lai gan vairāki dalībnieki abās grupās norādīja, ka bērnu audzināšanā laiks vairāk būtu jāvelta sievietei, vairāki citi respondenti uzskatīja, ka tas vienlīdz ir kā mātes, tā arī tēva pienākums un „vīrieši ir tikpat nozīmīgi bērnu audzināšanā kā sievietes”.

Trīs no gados jaunākajiem latviešiem uzskatīja, ka mātes ir stingrākas pret bērniem, „vairāk prasa no viņiem”, „tā kā nepērk kaut ko”, kamēr vīrieši visu uztverot vieglāk.

Pāris respondentu atzīmēja, ka ar bērniem vairāk jānodarbojas tam, kurš no ģimenes ir mazāk noslogots darbā un vairāk ir mājās.

Arī šajā jautājumā izskanēja jau iepriekš paustais viedoklis par to, ka vīriešiem nav pieņemts savas jūtas izrādīt: „Ja ar bērnu kaut kas notiek, tad sievietes to izrāda ārēji, bet vīrieši nevar raudāt, viņi to pārdzīvo iekšēji. Tāpēc es domāju, ka viņi to dara vienīgi varbūt iekšēji un bērns neredz to mīlestību, kuru sniedz vīrietis”.

Pāris krievu tautības respondentu minēja, ka sievietei vairāk būtu jāvelta laiks bērniem, tikmēr, kamēr viņi ir t.s. krūts barošanas vecumā.

Interesanti, ka gados jaunāko krievu tautības respondentu vidū daži dalībnieki norādīja, ka bērna audzināšana ir atkarīga no viņa dzimuma – augot meitenei, mātei jāvelta vairāk uzmanība viņai, bet zēnam vairāk būtu jābūt kopā ar tēvu.

Runājot par mājas dzīvi un bērnu audzināšanu, gados vecāko latviešu grupā izveidojās skaļa diskusija vīriešu un sieviešu starpā par to, kuram būtu jāizmanto bērna kopšanas pabalsts. Viens no respondentiem norādīja, ka šobrīd arī viņš varētu dzīvot ar bērnu kopā mājās bērna pirmos dzīves gadus un izmantot bērna kopšanas pabalstu, kas finansiāli sanāktu pat nedaudz lielāks kā alga, tomēr viņš atzina, ka „...nav tas tīri pareizi. Tomēr, kā saka, sieviete dzemdējusi to bērnu, un kā saka, viņai mazliet viņš tuvāks”. Savukārt pāris grupas dalībnieces šim viedoklim oponentēja, atzīmējot, ka „nu pieņemts varbūt ir. Es gan tam nepiekrītu. Kāpēc viņš nevarētu pieskatīt, kāpēc tikai man jāskatās?!” un „Ja man trīs gabali

pēc kārtas un visi vienai, var sajukt prātā. Vienkārši es arī varbūt gribu kādu stundu, divas ārpus tā visa, lai viņš pats paskatās, pats paņemas”.

Skaistumkopšana

Saskaņā ar apkopoto informāciju, izvērtējot iespējamās vīriešu aktivitātes skaistumkopšanā, latvieši salīdzinājumā ar krievu tautības respondentiem bijuši skeptiskāk noskaņoti.

Analizējot datus dzimumu skatījumā, vērojams, ka vīrieši kopumā kritiskāk vērtējuši iespēju, ka viņu dzimuma pārstāvji apmeklētu kosmētiskos salonus un solārijus, nekā sievietes.

Izvērtējot rezultātus vecuma grupās, interesanti atzīmēt, ka, lai gan latviešu jaunieši uzskatīja, ka stereotipiska attieksme pret dzimumiem raksturīga gados vecākiem cilvēkiem, šajā jautājumā tieši gados jaunākie latvieši bijuši viskritiskākie.

- Latviešu puisi paiduši visai kritisku attieksmi, norādot, ka vīriešiem iet, piemēram, pie kosmetologa vai manikīra „*nav vajadzīgs*”, „*liekas stulbi*”, „*meitenīgi*”, „*Tas viņus padara sievišķīgākus*”.
- Arī vairākas latviešu meitenes šādu pasākumu vērtēja skeptiski, uzskatot, ka „*puisim ir jābūt dabiskam*”, „*viņam nevajadzētu iet. Kāds viņš ir, tāds viņš ir*”. Tiesa, pāris meitenes oponentēja šim viedoklim, atzīmējot, ka arī puisiem ir nepieciešams kopts izskats, jo „*tas ir tikai normāli, ja tad, kad tev ir pumpas tu aizej pie kosmetologa*” un „*daudz patīkamāk runāt ar puisi, kurš ir sakopts*”.
- Savukārt, masiera apmeklējums puisiem vidū guva lielāku atsaucību un tika atzīts pat par nepieciešamu: „*Tas ir vajadzīgs veselībai. Masāžas jau ir patīkamas. Tas ir priekš sevis. Tu neizrādies.*”

Gados jaunāko krievu tautības respondentu vidū šajā jautājumā vērojama daudz pozitīvāka attieksme.

- Vairākums dalībnieku uzskatījuši, ka „*tas ir normāli*”, ja vīrietis apmeklē manikīru, lai sakoptu nagus, („*ne jau krāsotu, bet sakoptu, lai neķeras nekur*”)

aiziet pie kosmetologa vai uz solāriju: „Ar ko gan atšķiras vīrietis no sievietes, viņam nav labi jāizskatās”;

- Pāris respondentu gados jaunāko krievu tautības respondentu grupā norādījuši, ka tas ir atkarīgs no profesijas un stāvokļa sabiedrībā: „Vīrieši, kuri nodarbojas ar fizisku darbu, neies ne uz solāriju, ne citiem saloniem, bet vīriešiem, kuri strādā ar papīriem un cilvēkiem pat ir pienākums uz turieni iet.”

Šādu viedokli atbalstījuši arī vairāki gados latviešu un krievu tautības respondenti, īpaši gados vecākās sievietes: „Man gan būtu patīkami ar vīrieti aiziet kopā uz salonu, un viņš būtu kopts un skaists”, „Es ar uzskatu, ka vīrietim ir jāapmeklē saloni, ja mēs kopā ejam uz pirti, kāpēc gan ne uz salonu”.

- Pāris gados vecāko respondentu latviešu un krievu tautības grupā uzskatījuši, ka vīriešu skaistumkopšanas aktivitātes ir atkarīgas no finansēm.

Protams, arī gados vecāko latviešu un krievu tautības respondentu grupā pāris respondentu kritiski vērtējuši to, ka vīrietis varētu izmantot skaistumkopšanas salonu pakalpojumus vai apmeklēt solāriju: „es nedomāju, ka solārijs ir tā lieta, kas vīrieti padarītu skaistāku”.

Tiesa, visās grupās respondenti, kuri atbalstījuši to, ka vīrieši apmeklē skaistumkopšanas salonus, uzskatījuši, ka vīrietis nedrīkst pārspīlēt un līdzināties sievietei šajās aktivitātēs: „Ja vīrietis jau sāk afišēt, ka viņš ir bijis tajā un tajā salonā, tad jau varētu sākt domāt, ka kaut kas ar viņu nav kārtībā”.

NEPIECIEŠAMO AKTIVITĀŠU VĒRTĒJUMS

Diskusiju noslēdzošajā daļā respondentus lūdza novērtēt pašreizējo situāciju dzimumstereotipu jomā Latvijā un atzīmēt, vai, pēc viņu domām, ir nepieciešamas kādas aktivitātes, lai mazinātu un izskaustu šādu pieņēmumu pastāvēšanu sabiedrībā.

Jautājumā par to, vai kaut kas ir jāmaina šajā jomā, abās jauniešu grupās vairāki diskusiju dalībnieki pauda noraidošu attieksmi uzskatot, ka sabiedrībai nav nepieciešams neko skaidrot dzimumlomu pieņēmumu jomā. Savu viedokli jaunieši pamatoja ar to, ka ir jāciena katra cilvēka personīgais viedoklis un tikai pats cilvēks ir tiesīgs izlemt, kā rīkoties: „*Ja sieviete pati gribēs, tad viņa arī iesaistīsies politikā. Un citas ir pārliecinātas, ka viņām jāsež mājās un jāaudzina bērni, viņas tāpat nepārliecināsi par pretējo*”, „*Ja vīrs mīlēs to sievu, tad viņš viņai palīdzēs tajos mājas darbos. Bet ja nē, vai arī būs aizņemts, tad nepalīdzēs*”; jo, *ja būs gudrs cilvēks, tad viņš pats sapratīs, ka tā nav, bet ja nē, tad tur neko nevarēs darīt*”.

Savukārt, vairāki gados vecākie dalībnieki abās tautību grupās norādīja, ka jautājumu par stereotipiem tik vienkāršoti aplūkot nav iespējams. Saskaņā ar šo respondentu viedokli, nepieciešams nošķirt:

- kuri stereotipi ir vienkārši nepareizi, „iesīkstējuši” uzskati;
- un kuri – kādu no dzimumiem diskriminējoši pieņēmumi sabiedrībā.

„*Runājot par to, kādi tie stereotipi, jo, bez šaubām, ja ir stereotips, ka sievietei mājās viss jā dara, es skatīšos televizoru, nu, fakts, ka ar to ir jācīnās. Ja stereotips, ka vīrietis nevar būt ginekologs vai būt slimnīcā māsiņa, nu.. tad nav, nav problēmu..*”

„*Dažādi tie stereotipi, protams, tāds stereotips, ka sievietei tikai jāstāv pie plīts un ēst jāvāra un jāpienes, un jāmazgā trauki,..[.].nedrīkst tāds pastāvēt. Bet, nu, protams, tāds stereotips, ka tomēr sieviete ir tā, kas dzemdē bērnu, ..[.]. sieviete ir tuvāk tam bērnam un tieši tādas ar bērna audzināšanu varbūt, ar ēdināšanu, un, es, nezinu, varbūt ar mājas uzkopšanu vairāk saistīti jautājumi, protams, ka tas tomēr laikam ir tuvāk sievietei.*”

Novērtējot, vai sabiedrībai nepieciešams izskaidrošanas darbs, abās jauniešu grupās vairākums diskusijas dalībnieku uzskatīja, ka šobrīd sabiedrība kļūst atvērtāka, „*viss mainās*“ un stereotipiska attieksme pret sievietēm un vīriešiem viņu dzimuma dēļ novērojama arvien retāk.

Savukārt abās gados vecāko respondentu grupās dominēja viedoklis par to, ka šajā jautājumā drīzāk nav iespējams ko mainīt sabiedrībā, jo „*lēnā garā, ļoti lēni sabiedrība jau pati tos stereotipus gan ieved, gan izmaina, gan saglabā*” un izmaiņas cilvēku domāšanā ir „*laika jautājums*” un „*dabisks process*”.

Interesanti, ka gan jauniešu, gan gados vecāku respondentu vidū vairākkārtīgi tika pausts viedoklis par to, ka stereotipiska attieksme vairāk raksturīga gados vecākiem cilvēkiem: „*Cilvēki pensijas vecumā ir iesūbējuši savā pārlicībā... un no savas pārlicības viņi nešķirsies... Tā, ka, katra paaudze ir ar saviem tarakāniem galvā, savu pārlicību un stereotipiem*”, turklāt „*pensionārus ap 60 gadiem tāpat neizmainīs*”.

Tādejādi arī nekādas valstiskas programmas šo jautājumu atrisināt nevar, jo „*mēs esam pārņemti ar savu pagātni, un tur nekādas programmas nepalīdzēs. Ar laiku mums tas viss ir jāsgremo un jāsāk domāt brīvāk. Tādu programmu izstrādāšana būtu tikai lieka naudas tērēšana*”.

NOBEIGUMS

Kopumā, ierobežotākas iespējas dažādās dzīves jomās dzimuma dēļ, visbiežāk tika attiecinātas uz sievietēm, nevis vīriešiem.

Tā, piemēram, izvērtējot vīriešu un sieviešu viedokli par viņu lomām, jāsecina, ka, lai gan vairums diskusiju dalībnieku mājas darbu veikšanu neuzskatīja par kaut ko apkaunojošu, tomēr, raksturojot ideālu ģimenes modeli, ar mājas uzkopšanu un bērnu audzināšanu visbiežāk tika saistīta sievietes ikdiena.

Rezultātā, vīrietim ir jābūt tam, kurš materiāli nodrošina savu ģimeni, jo, kā atzina vairākas respondentes, viņas pašas ir saskārušās ar to, ka darba devēju skaitījumā sievietes ar bērniem dažkārt sagādājo vairāk problēmu, nekā sniedzot ieguldījumu uzņēmuma attīstībā.

Interesanti atzīmēt, ka fokusgrupu diskusijās mūsdienu vīrieši vairākkārtīgi tika raksturoti visai kritiski - kā pasīvi, bezatbildīgi, egoistiski un slinki, tomēr, runājot par dažādiem privātās dzīves aspektiem, piemēram, sievietes iniciatīvu attiecību veidošanā, kā jaunieši, tā gados vecāki respondenti pauda diezgan kritisku attieksmi.

Fokusgrupās tikai daži respondenti (galvenokārt jaunieši) par sievietei piemērotām profesijām uzskatījuši vadošu amatu ieņemšanu. Savukārt vairākums diskusiju dalībnieku akcentējuši, ka darbs, ko strādā sieviete, nedrīkst būt nogurdinošs, fiziski vai garīgi smags, vislabāk, ja tas saistīts ar mākslu vai sociālo jomu.

Analizējot pētījumos iegūto informāciju, jāsecina, ka bieži vien dzimumu līdztiesība vērtēta kā personīga, nevis sociāla problēma, uzskatot, ka sieviete (vīrietis) konkrētajā situācijā pats bijis vainīgs un pieļāvis savu iespēju ierobežošanu.

Raksturīgi stereotipiska attieksme vairāk tikusi piedēvēta gados vecākiem cilvēkiem, ne jauniešiem. Tāpēc arī zināmā mērā paradoksāli, bet, apzinoties pastāvošās problēmas dzimumu līdztiesības jomā, tomēr vairums gados vecāko respondentu uzskatījuši, ka nekāda valstiska iejaukšanās šajā jomā nav nepieciešama, jo dzimumu lomu stereotipu mazināšanās būs ilgtermiņa process, kas attīstīsies tikai paaudžu nomaiņas rezultātā.

Kopsavelkot iepriekš minēto, diemžēl jāsecina, ka neskatoties uz jau vairākus gadus izrādīto valstisko iniciatīvu dzimumu līdztiesības jautājumu risināšanā, sabiedrībā pārmaiņas noris lēni un vēl aizvien no paaudzes paaudzē tiek pārmantota atšķirīga, stereotipiskas attieksme pret sievieti un vīrieti viņu dzimuma dēļ. Kā rezultātā, arī šobrīd sabiedrībā pastāvošie dzimumstereotipi salīdzinoši bieži sievieti nostāda nevienlīdzīgā situācijā ar vīrieti, piešķirot viņam augstāku sociālo statusu, iespējas karjerai un darbam, līdz ar to arī lielākas iespējas ietekmēt pašā sabiedrībā notiekošos procesus.

SKDS

sabiedriskās domas pētījumu centrs

Baznīcas iela 32-2, Rīga, Latvija, LV-1010

Tālr.: 7 312 876, fakss: 7 312 874

E-mail: skds@skds.lv

www.skds.lv